

Teresa Kucharska

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

NIEODPŁATNE PRZEKAZANIE GRUNTÓW JAKO JEDNA Z FORM TRWAŁEGO ROZDYSPONOWANIA MIENIA SKARBU PAŃSTWA

FREE OF CHARGES LAND COMMISSION AS A FORM OF CONSTANT DIVISION OF THE TREASURY PROPERTY

Słowa kluczowe: grunty, przekazanie nieodpłatne, Agencja Nieruchomości Rolnych

Keywords: land, free of charge commission, the Agricultural Property Agency

Synopsis. Agencja zagospodarowuje nieruchomości i inne mienie Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa w różnych formach przewidzianych ustawą. Trwałe rozdysponowanie mienia polegające na przeniesieniu własności następuje przede wszystkim na drodze sprzedaży oraz nieodpłatnego przekazania uprawnionym podmiotom. Najwięcej gruntów nieodpłatnie Agencja przekazuje jednostkom samorządowym, kościołom i Lasom Państwowym.

Wstęp

Nieruchomości przejęte do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa Agencja Nieruchomości Rolnych poddawała procesowi restrukturyzacji, w ramach którego wydzielala mniejsze jednostki zdolne do samodzielnego, racjonalnego funkcjonowania u nowych użytkowników. W tym celu dla każdego przedsiębiorstwa opracowano indywidualny program jego restrukturyzacji. W programach tych uwzględniono potrzebę przygotowania możliwie szerokiej i zróżnicowanej oferty nieruchomości, które mogłyby służyć poprawie struktury obszarowej gospodarstw indywidualnych, a także realizacji zadań własnych gminy i innych jednostek. Oddział Terenowy (OT) Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) w Bydgoszczy przyjął do zasobu z różnego tytułu 255 417 ha gruntów. Agencja zagospodarowuje nieruchomości Skarbu Państwa w różnych formach przewidzianych ustawą. Trwałe rozdysponowanie mienia, polegające na przeniesieniu własności następuje przede wszystkim w drodze sprzedaży oraz nieodpłatnego przekazania uprawnionym podmiotom.

Celem opracowania jest przedstawienie nieodpłatnego przekazania gruntów przez Agencję w województwie kujawsko-pomorskim.

Badania oparto na analizie dokumentacji działalności Oddziału Terenowego ANR w Bydgoszczy, w których skład wchodziły sprawozdania, raporty i wydawnictwa. Szczegółowej analizie poddano okres do 2003 roku i lata 2003-2009. Wyniki badań opracowano statystycznie i przedstawiono w formie graficznej.

Formy trwałego rozdysponowania mienia Skarbu Państwa

Trwałe formy rozdysponowania gruntów Skarbu Państwa (SP) stanowią najważniejszy element procesu przekształceń własnościowych w rolnictwie. Obejmują sprzedaż lub nieodpłatne przekazanie gruntów. W województwie kujawsko-pomorskim analizowany kierunek transferu gruntów objął łącznie 141 056 ha. Z punktu widzenia przekształceń struktury własnościowej rolnictwa najważniejszą formą zagospodarowania gruntów (SP) jest ich sprzedaż. Łącznie OT ANR w Bydgoszczy sprzedał 91 491 ha gruntów. Ograniczenia w zakresie sprzedaży wynikają głównie z braku możliwości trwałego rozdysponowania gruntów, w stosunku do których zgłoszono roszczenia byłych właścicieli lub ich spadkobierców. Nieodpłatne przekazanie gruntów odbywa się na wniosek Agencji lub zainteresowanych podmiotów na zasadach określonych w ustawie *o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa* oraz innych przepisów (np. *o gospodarce gruntami wyznaczaniu nieruchomości, o lasach, o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych, o powołaniu Agencji Budowy i Eksploatacji Autostrad* [Szczurówna 2000]. Od początku funkcjonowania Agencji do końca 2009 r. przekazano nieodpłatnie 29 933 ha, ponadto 303

Tabela 1. Trwale zagospodarowanie gruntów Skarbu Państwa w województwie kujawsko-pomorskim. Stan na 31 grudnia 2009

Wyszczególnienie	Grunty										stan zasobu	
	rozdysponowanie trwałe											
	ogółem	sprzedane	przekazane nieodpłatnie			rozdysponowane w pozostałych formach			wniesione jako aport do spółek	inny		rozdysponowane w pozostałych formach
		razem	jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	osobom prawnym Kościołów	osobom prawnym	Lasom Państwowym	Lasom Państwowym	inny	wniesione jako aport do spółek	rozdysponowane w pozostałych formach	stan zasobu
Ogółem, w tym:	141 056	91 491	29 933	3130	9028	14 622	3153	303	19 329	118 262		
2 003	4864	3812	882	62	264	367	189	0	170	165 593		
2 004	7878	6612	1266	90	296	214	666	0	107	157 912		
2 005	3760	3100	660	108	97	374	81	0	983	154 782		
2 006	5110	4781	329	88	116	14	111	135	14 915	134 411		
2 007	7661	5170	296	62	101	6	127	6	2189	127 226		
2 008	4271	3373	870	122	71	6	671	0	28	123 154		
2 009	4682	4513	131	54	0	0	77	33	5	118 262		
Razem 2003-2009	38 226	31361	4 434	586	945	981	1 922	174	18 397	X		

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań OTANR w Bydgoszczy.

ha wniesiono jako aport do spółek. Rozdysponowano również trwale 19 329 ha w pozostałych formach, takich jak przekazanie spółdzielniom mieszkaniowym, budowa autostrad oraz w zamian na prawo własności wymian i scaleń. Najwięcej na ww. cele przekazano w 2006 r., bo aż 14 915 ha, głównie grunty pod wodami i przeznaczone na autostrady.

Nieodpłatne przekazanie jednostkom samorządowym

Jednostkom samorządowym Agencja przekazuje grunty na realizację ich zadań własnych, głównie związanych z inwestycjami infrastrukturalnymi, takimi jak: drogi, oczyszczalnie ścieków, wysypiska śmieci, boiska. W wyniku działalności OT ANR w Bydgoszczy przekazano nieodpłatnie ogółem 3130 ha gminnym i powiatowym jednostkom samorządowym, z tego ponad 80% w okresie do 2003 r.

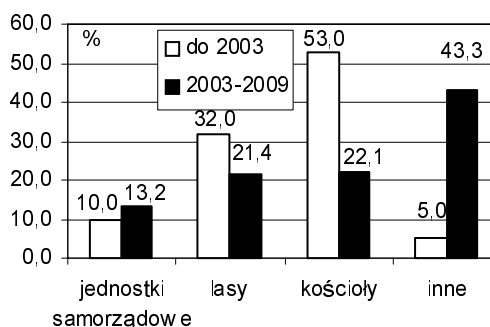
Analizując kolejne lata zauważamy, że najczęściej przekazano w 2005 i 2008 r. (tab. 1). Aktywność w zakresie przejmowania gruntów SP jest silnie zróżnicowana przestrzennie. Najwięcej gruntów przyjmują tzw. gminy miejsko-wiejskie. W grupie warunków determinujących zróżnicowanie przestrzenne gruntów Agencji przejętych przez gminy, ważnym czynnikiem jest, oprócz występowania w granicach administracyjnych danej gminy zasobu Skarbu Państwa – aktywność i sprawność organizacyjna danego samorządu lokalnego [Rudnicki i in. 2002].

Nieodpłatne przekazanie Lasom Państwowym

Przekazywanie nieruchomości na rzecz Lasów Państwowych odbywa się z uwzględnieniem ustawy o lasach oraz kryzysowego programu zwiększenia lesistości. Przekazanie gruntów wydzielonych geodezyjnie, przeznaczonych do zalesienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego następuje na wniosek Agencji w drodze decyzji starosty. Grunty przekazywane Lasom Państwowym najczęściej zaliczane są do najniższych klas bonitacyjnych oraz o niskim znaczeniu z punktu widzenia przydatności rolniczej, a ich zróżnicowanie przestrzenne zależy głównie od warunków przyrodniczych. Agencja w Bydgoszczy przekazała Lasom Państwowym 902 ha, z tego najwięcej – prawie 90%, do 2003 r. W kolejnych latach analizowany kierunek zagospodarowania gruntów wyraźnie maleje. Związane

ne jest to z ograniczoną powierzchnią gruntów nadających się na realizację ww. zadań (tab.1).

Z analizy danych na rysunku 1 wynika, że do 2003 r. spośród gruntów nieodpłatnie przekazanych 32% stanowiły grunty oddane Lasom Państwowym, plasując się tym samym na drugim miejscu. W latach 2003-2009 odsetek gruntów przekazanych na ten cel wynosił 21,4%. Wprowadzenie w 2003 r. ustawowej możliwości przeznaczenia gruntów rolnych o niskiej jakości dla byłych pracowników państwowych gospodarstw rolnych pod zalesienie miało łagodzić problem bezrobocia na obszarach wiejskich. Należy stwierdzić, że zainteresowanie tą formą rozdysponowania gruntów było niewielkie.

Rysunek 1. Struktura nieodpłatnie przekazanych gruntów

Zródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań ANR.

Nieodpłatne przekazanie kościelnym osobom prawnym

W strukturze rozdysponowania gruntów Skarbu Państwa szczególne miejsce zajmuje przekazanie nieruchomości rolnych na rzecz kościelnych osób prawnych. Przekazanie gruntów państwowych odbywa się na drodze postępowań regulacyjnych wszczętych na wniosek kościołów, w wyniku czego może nastąpić przywrócenie własności nieruchomości uprzednio przejętych przez Skarb Państwa. W przypadku, gdy przywrócenie własności napotyka na przeszkody, Agencja może wskazać inne zamiennie nieruchomości rolne. Ponadto, istnieje możliwość przekazania gruntów kościelnych osobom prawnym w celu sprawowania kultu religijnego lub działalności charytatywno-opiekuńczej.

W województwie kujawsko-pomorskim zwrot gruntów skarbowych na rzecz kościelnych osób prawnych objął 14 622 ha, z tego ponad 93% przekazano do 2003 r. W tym okresie nieodpłatnie przekazanie kościołom to ponad 53% wszystkich nieodpłatnie przekazanych gruntów (rys. 1). Zaspokojenie roszczeń kościołów w większości skończyło się w 2005 r. Po tym okresie pojawiały się tylko pojedyncze transfery.

Ziemie przekazane kościołowi stanowią nowy element w strukturze własnościowej gruntów w rolnictwie województwa kujawsko-pomorskiego, a ich udział w ogólnej powierzchni użytków rolnych wynosi przeciętnie 1%. Odsetek ten charakteryzuje się silnym zróżnicowaniem przestrzennym, uwarunkowanym głównie historycznie [Rudnicki 2002]. Większość gruntów rolnych stanowiących własność kościelną jest wydzierżawiana. W niektórych przypadkach grunty te powiększają gospodarstwa zgromadzeń zakonnych, a do rzadkości należy użytkowanie gruntów rolnych przez parafie lub ich sprzedaż.

Nieodpłatne przekazanie innym podmiotom

Znowelizowana w 2003 r. ustawa o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa rozszerzyła krąg podmiotów, którym Agencja może przekazać nieodpłatnie grunty na cele statutowe. Obok jednostek Polskiej Akademii Nauk, państwowych jednostek badawczo-rozwojowych włączono izby rolnicze oraz państwowe szkoły wyższe, fundacje i organizacje pożytku publicznego. Powyższymi formami trwałego rozdysponowania gruntów skarbowych objęto 3153 ha, z tego większość po roku 2003. (tab. 1). W tym okresie, w strukturze nieodpłatnie przekazanych gruntów, ta forma rozdysponowania stanowi 43,3% (rys. 1). Najwięcej gruntów przekazano tą drogą w województwie kujawsko-pomorskim w 2004 i 2008 roku. Od początku działalności Agencji najwięcej gruntów tą drogą przekazano na rzecz Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy – 780 ha, tj. 0,3% przejętego zasobu.

Podsumowanie

Zagospodarowanie gruntów skarbowych przez nieodpłatne przekazanie stanowi ważną formę trwałego ich rozdysponowania. W województwie kujawsko-pomorskim zagospodarowanie gruntów tą drogą charakteryzuje się zróżnicowaniem przestrzennym, podmiotowym i czasowym. Widać to wyraźnie analizując okres do 2003 roku po 2003. W pierwszym okresie największą ilość gruntów przekazano nieodpłatnie kościelnym osobom prawnym, a w drugim – jednostkom badawczym i uczelniom państwowym.

Ogółem OT ANR w Bydgoszczy rozdysponował trwale 141 056 ha gruntów, co stanowi ponad 54% powierzchni przejętej do zasobu.

Literatura

- Rudnicki R., Kozłowski L., Kluba M.**, 2002: Grunty Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w województwie kujawsko-pomorskim; przejęcie, rozdysponowanie i wpływ na strukturę agrarną. UMK, Toruń, s. 67.
Sprawozdania Agencji Nieruchomości Rolnych. 2010: ANR, Warszawa.
Szczurówna S. 2000: Nieodpłatne przekazanie. Agropremiany AWRSP. Warszawa, s. 7-8

Summary

Managing of the Treasury lands by free of charge commission is an important form of their constant disposal. In Kuyavian-Pomeranian Voivodeship this way of land managing characterizes spatial, subject and time diversification. Analysis of period of time before and after 2003 can prove that thesis. In the first period the biggest amount of relayed lands free of charge got to church legal persons, in the second period – research units and state schools.

In general, local branch of the Agricultural Property Agency constantly disposed 141,056 ha of lands, which is over 54% of area took over into the resources.

Adres do korespondencji:

dr inż. Teresa Kucharska
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
Katedra Ekonomiki i Doradztwa w Agrobiznesie
ul. Kaliskiego 7, bud. 3.1
85-796 Bydgoszcz
tel. 508 066 533
e-mail: tkucharska@anr.gov.pl